

عزیز لایبی : اشتیاق و توفیق

: امید بخشش

: استجاب دعا

: زردون انوره ازول سید

: ماندن و بودن در راه

الهی دعا: یا زینب

خاندان ۸۶۱۰۲۵

فهرست مطالب

پیش‌گفتار

- ۷ دورنمایی از عید غدیر
- ۱۱ سخن امام خمینی علیه السلام درباره غدیر
- ۱۲ سخن مقام معظم رهبری درباره غدیر
- ۱۳ چهل حدیث پیرامون غدیر

حادثه غدیر

- ۱۵ سؤال و جواب پیامبر صلی الله علیه و آله با اصحاب در غدیر
- ۱۷ چهار بار تکرار

مکان غدیر

- ۱۸ سخن امام صادق علیه السلام در مورد مکان غدیر
- ۱۹ استحباب نماز مسجد غدیر

تاج کرامت

- ۲۰ تاج پر افتخار ولایت

فهرست نویسی پیش از انتشار:

محمد اشتهاردی، محمد،
 چهل حدیث پیرامون غدیر / محمد محمدی اشتهاردی. - تهران: نشر
 مظهر، ۱۳۸۲.
 ۶۰ ص.
 ISBN 964-5839-71-8
 فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
 کتابنامه: ص. ۵۹ - ۶۰.
 ۱. اربعینات - قرن ۱۴. ۲. غدیر خم - احادیث. ۳. اجادیت شیعه -
 قرن ۱۴.
 ج ۹ / م ۳۴۷۵ / ۹ / ۱۴۳ BP
 کتابخانه ملی ایران
 ۲۹۷/۲۱۸
 م ۷۹-۲۳۹۹۵

محمدی اشتهاردی، محمد
 چهل حدیث پیرامون غدیر
 چاپ دوم: زمستان ۱۳۸۲
 لیتوگرافی: موعود
 چاپ: طلوع آزادی
 تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه
 حق چاپ محفوظ است.
 نشانی ناشر: تهران، صندوق پستی: ۹۵۵-۱۶۷۶۵
 تلفن: ۴۳۱۷۶۹۷

فهرست مطالب ● ۵

یادآوری ماجرای غدیر در جنگ جمل	۴۱
غدیر خم از زبان جابر بن عبدالله انصاری	۴۲
کیفر منکران و کتمان کنندگان غدیر	
کیفر سریع منافق کینه توز	۴۴
مجازات کتمان کنندگان	۵۴
عید غدیر	
عید اکبر و اعظم	۴۸
درخشش غدیر، همچون ماه در میان ستارگان	۴۹
برترین عید امت	۴۹
اثر شناخت روز غدیر	۵۰
عید اکبر	۵۰
عید قرار دادن روز غدیر	۵۱
عظمت غدیر	
روز تکمیل دین و اتمام نعمت	۵۲
عظمت احترام روز غدیر	۵۳
پاداش عظیم افطار دادن در روز غدیر	۵۳
پاداش روزه گرفتن در روز غدیر	۵۴
احترام عظیم روز عید غدیر	۵۵
بخشش گناهان و پاداش فراوان در عید غدیر	۵۵
روز غدیر، روز سرشار از امتیازات	۵۶
فهرست منابع	۵۹

● ۴ چهل حدیث پیرامون غدیر

تبریک و تهنیت و بیعت

تبریک سران به علی <small>علیه السلام</small>	۲۱
مبارک باد ویژه عمر به علی <small>علیه السلام</small>	۲۲
بیعت همه مردان و زنان مسلمان با علی <small>علیه السلام</small>	۲۲
مقامات علی <small>علیه السلام</small> در غدیر	
اعلام چهار مقام علی <small>علیه السلام</small> در روز غدیر	۲۴
یگانگی علی <small>علیه السلام</small> با پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>	۲۵
امامت علی <small>علیه السلام</small> پس از شایستگی	۲۶

معنی ولایت در حدیث غدیر

معنی مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ.....	۲۸
مولی ر امام	۲۹
بالاترین فضیلت علی <small>علیه السلام</small>	۲۹
معنی مولی در حدیث غدیر	۳۱

اثبات غدیر

احتجاج علی <small>علیه السلام</small> در مجلس بیعت با ابوبکر	۳۲
دفاع حضرت زهراء <small>علیها السلام</small> از ماجرای غدیر	۳۳
سخن از غدیر در خطبه امام حسن <small>علیه السلام</small>	۳۵
سخن از غدیر در خطبه امام حسین <small>علیه السلام</small>	۳۶
سخن عبدالله بن جعفر از غدیر در برابر معاویه	۳۷
سلام چهار نفر شتر سوار	۳۷
دفاع عمار یاسر از حدیث غدیر	۳۹
سرزنش حضرت زهراء <small>علیها السلام</small> از مخالفان غدیر	۴۰

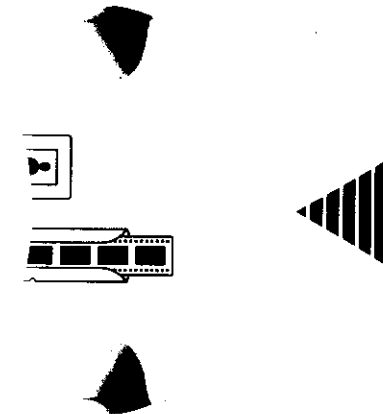
پیام آخرین الزم

پیش‌گفتار دورنمایی از عید غدیر

عید غدیر، عید ولایت و امامت

عید به معنی عود بر فطرت ناب، بازگشت به خویشتن، تولد جدید و تجدید نظر برای رشد و ترقی و تکامل است. عید غدیر که از نظر تشیع بزرگترین عید است، همان عید ولایت و امامت است، یعنی روز امام‌شناسی است که ما در پرتو آن، امام بر حق را می‌شناسیم. این عید هیچ‌گاه کهنه نمی‌شود بلکه همیشه بحث روز است، چرا که همیشه بشر نیاز به امام عادل و آگاه دارد.

بر همین اساس پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در ماه ذیحجه

۸ ● چهل حدیث پیرامون غدیر

سال دهم هجرت، پس از انجام مراسم حج، که حجة الوداع نام گرفت و تقریباً اکثریت قریب به اتفاق مسلمانان در آن شرکت داشتند، در بیابان غدیر که چهارراهی برای مسافران به نقاط مختلف بود،^۱ مسلمانان را فراخواند و همه را برای شنیدن وحی الهی دعوت کرد. وحی الهی این بود:

«يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ»^۲

ای پیامبر، آنچه از طرف پروردگار بر تو فرود آمده است به مردم برسان، و اگر نرسانی رسالت خدا را به جا نیاورده‌ای، و خداوند تو را از گزند حوادث حفظ می‌کند.»

آن روز، پنجشنبه ۱۸ ذیحجه بود. پیامبر ﷺ با دریافت این آیه، به همه مسلمانان فرمان توقف در صحرای غدیر داد. بیش از صد هزار نفر، و به گفته بعضی یکصد و بیست و چهار هزار نفر از مسلمانان

۱. غدیرخم، بین مکه و مدینه در حدود هفت کیلومتری جُحفه (مقات آنان که از جده به مکه می‌روند) قرار گرفته است.
۲. قرآن کریم، سوره مائده (۵)، آیه ۶۷.

پیش‌گفتار ● ۹

در آنجا توقف نمودند. به دستور پیامبر ﷺ منبری از جهاز شتران درست شد، پیامبر ﷺ بر فراز آن قرار گرفت و خطبه‌ای غرّاً خواند. در این خطبه مطالبی ایراد کرد، از جمله فرمود: «ای مردم! چه کسی از من نسبت به همه مسلمانان از خود آنها سزاوارتر است؟» حاضران گفتند: «خدا و پیامبرش داناتر است.» پیامبر ﷺ فرمود: «خدا مولی و رهبر من است، و من مولی و رهبر مؤمنانم و بر مؤمنان از خودشان سزاوارترم.»

سپس دست علی را گرفت و بلند کرد، به گونه‌ای که همه حاضران او را شناختند، آن‌گاه فرمود:

«أَلَا، مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاهُ؛

آگاه باشید! هرکس من مولی و رهبر او هستم، این علی مولی و رهبر اوست.»

«اللَّهُمَّ وَالِي مَنْ وَالَاهُ، وَغَادِي مَنْ غَادَاهُ، وَآجِبَ مَنْ آجَبَهُ، وَابْغَضَ مَنْ ابْغَضَهُ، وَأَنْصُرَ مَنْ نَصَرَهُ، وَآخِذُ مَنْ خَذَلَهُ، وَأَدْرِ الْحَقَّ مَعَهُ حَيْثُ مَا دَارَ؛

خدایا، دوستان او را دوست، و دشمنانش را دشمن مدار. محبوب دار آن‌کس را که او را محبوب

۱۰ ● جهل حدیث پیرامون غدیر

دارد، و متفور بدار آن کس را که با او دشمنی می‌کند. یاری کن کسی را که او را یاری کند، و واگذار کسی را که او را واگذارد، و حق را همراه او کن و هیچ‌گاه او را از حق جدا نساز.» سپس فرمود: «حاضران این خبر را به غایبان برسانند.»

هنوز جمعیت متفرق نشده بود که آیه اکمال دین^۱ نازل شد، و به این ترتیب مسأله نصب امامت حضرت علی علیه السلام پس از پیامبر صلی الله علیه و آله به طور رسمی از سوی رسول گرامی اسلام اعلام گردید.

این بود دورنمایی از ماجرای عظیم غدیر، که از امور قطعی بین همه گروه‌های اسلامی است.^۲ هدف از غدیر و زنده نگه داشتن خاطره آن، زنده نگه داشتن حکومت رهبران صالح و عادل تا روز قیامت است.

لازم به تذکر است که سرزمین غدیر را از این رو غدیر گویند که واژه غدیر به معنی گودال‌های آب

۱. سوره مائده (۵)، آیه ۳: «الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ...»

۲. حدیث غدیر بین شیعه و سنی، متواتر است. در این باره به جلد اول کتاب ارزشمند الغدیر، مراجعه شود.

۱۱ ● پیش‌گفتار

است. در آن سرزمین چنین گودالهایی وجود داشت و آب در آنها جمع می‌شد و درختانی در آنجا می‌رویدند. و در مورد واژه «خُم» از زمخشری نقل شده که خم نام شخصی رنگکار بود که در آن سرزمین زندگی می‌کرد، از این رو آن سرزمین به او نسبت داده شده است.^۱

سخن امام خمینی علیه السلام درباره غدیر

حضرت امام خمینی علیه السلام که احیاگر غدیر در قزن معاصر است، در این راستا می‌فرماید: «اینکه این قدر صدای غدیر بلند شده است و این قدر برای غدیر ارج قائل شده‌اند - و ارج هم دارد - برای این است که با اقامه ولایت با رسیدن حکومت به دست صاحب حق، همه این مسائل حل میشود، همه انحرافات از بین می‌رود... اگر گذاشته بودند که حضرت امیر - سلام الله علیه - حکومتی را که می‌خواهد بپا کند، تمام انحرافات از بین می‌رفت.»

۱. موسوعه الامام علی بن ابی طالب علیه السلام، ج ۲، ص ۳۶۹ و ۳۷۰.

۱۲ ❁ چهل حدیث پیرامون غدیر

... غدیر منحصر به آن زمان نیست، غدیر در همه اعصار باید باشد و روشی که حضرت امیر در این حکمت پیش گرفته است باید روش ملتها و دست اندرکاران باشد... ولایتی که در حدیث غدیر است به معنای حکومت است...^۱

«... غدیر یک مسأله روز است، غدیر یعنی نباید دین را از سیاست جدا کرد، حکومت آمیخته با سیاست است، و حکومت صالح و عادل، عین اسلام و دین است. آنان که سیاست را از دین جدا می دانند، در حقیقت منکر غدیر هستند. بنابراین همیشه باید غدیر را - به این معنی که گفته شد - زنده نگاه داشت...»^۲

سخن مقام معظم رهبری (دام ظلّه) درباره غدیر

«در روز غدیر، این حرکت عظیمی که طبق روایات متواتره، به وسیله نبی اکرم ﷺ انجام شد دارای ابعاد بی حد بود. البته یک بُعد، فضیلت امیرالمؤمنین بود. مردم هم می دانستند و از نزدیک

۱. صحیفه امام، ج ۲۰، ص ۱۱۲-۱۱۳-۱۱۴.

۲. صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۲۸ و ۲۹.

پیشگفتار ❁ ۱۳

این فضایل را در آن بزرگوار مشاهده می کردند. پیامبر اکرم ﷺ - و در واقع اراده الهی - هم همان فضایل و ارزشها را معتبر دانست و براساس آن ارزشها، ولایت و حاکمیت بعد از پیامبر را تعیین کرد.

... این بُعد، بُعد بسیار مهمی است و معلوم می شود که در اسلام، طبق دید پیامبر و وحی الهی، حکومت تابع ارزشهاست... بُعد دیگر در قضیه و حدیث غدیر، همین مسأله ولایت است؛ یعنی تعبیر از حکومت به ولایت؛ «من كنت مولاه فهذا عليّ مولاه». آن وقتی که پیامبر ﷺ در مقام تعیین حق حاکمیت برای یک شخص است، تعبیر مولا را برای او به کار می برد و ولایت او را به ولایت خود مقرر می کند.»^۱

چهل حدیث پیرامون غدیر

با توجه به این که پیامبر اکرم ﷺ فرمود:
«مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي حَدِيثًا مِمَّا يَخْتُلِفُ فِيهِ جُورٌ إِلَيْهِ مِنْ أَمْرِ دِينِهِمْ بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَسَيِّئاً

۱. حدیث ولایت، ج ۷، ص ۱۸۵ و ۱۸۶.

۱۴ ● چهل حدیث پیرامون غدیر

غَالِمًا!

هر که از امت من چهل حدیث از حدیث‌هایی که
(در رابطه با دین و دنیا) به آن نیاز دارند فراگیرد،
خداوند در روز قیامت، او را فقیه دانشمند
برانگیزد.»

و هیچ نیازی بالاتر از نیاز به امام صالح و برحق
نیست؟ ما در این نوشتار بر آنیم که چهل حدیث در
رابطه با غدیر و عید غدیر و مسایل پیرامون آن - در
سالی که از طرف مقام معظم رهبری حضرت
آیت‌الله خامنه‌ای (دام‌ظله) به نام امام امیرالمؤمنین
علی علیه السلام نامیده شده - به شما تقدیم کنیم، به امید
آن‌که با معرفت بیشتر، به ولایت حضرت علی علیه السلام و
رهبران صالح و عادل تمسک جسته، سراسر قلوب
ما محل تابش انوار ولایت علوی گردد.

حوزه علمیه قم

محمّد محمدی اشتهاردی

ذی حجه ۱۴۲۱

زمستان ۱۳۷۹

۱. وسائل الشیعه، ج ۱۸، ص ۶۷.

حادثه غدیر

سؤال و جواب پیامبر صلی الله علیه و آله با اصحاب در غدیر

جریر بن عبدالله می‌گوید: همراه رسول خدا صلی الله علیه و آله
در حجة الوداع شرکت نمودیم، پس از حج، در مسیر
بازگشت به سوی محل سکونت خود، به صحرای
غدیر خُم رسیدیم، پیامبر صلی الله علیه و آله اعلام نمود که همه
برای نماز جمع شوند. همه ما از مهاجر و انصار
اجتماع کردیم، رسول خدا صلی الله علیه و آله در نقطه وسط
جمعیت برخاست و فرمود:
«أَيُّهَا النَّاسُ بِمَ تَشْهَدُونَ؟»
ای مردم، به چه گواهی می‌دهید؟»
حاضران گفتند: گواهی می‌دهیم که معبودی جز
خدای یکتا نیست.

۱۶ ● جهل حدیث پیرامون غدیر

پیامبر ﷺ فرمود: سپس به چه گواهی می دهید؟
حاضران گفتند: گواهی می دهیم که محمد ﷺ
بنده و رسول خداست.

پیامبر ﷺ پرسید:

«فَمَنْ وَرِثُكُمْ؟ وَلِيٌّ وَرَهْبَرٌ شَمَا كَيْسْتُمْ؟»

گفتند: ولی و رهبر ما خدا و رسول اوست.

در این هنگام، پیامبر ﷺ دستش را بر شانه
علی ﷺ نهاد و او را بلند کرد تا بایستد. علی ﷺ
ایستاد، پیامبر ﷺ دو دست او را از ناحیهٔ میچ و
ساعد گرفت و کشید و فرمود:

«مَنْ يَكُنِ اللَّهُ وَرَسُولَهُ مَوْلِيَا، فَإِنَّ هَذَا مَوْلَاهُ.
اللَّهُمَّ وَالِي مَنْ وَالَاهُ، وَغَادِي مَنْ غَاذَاهُ. اللَّهُمَّ مَنْ
أَحَبَّهُ مِنَ النَّاسِ فَكُنْ لَهُ حَبِيبًا، وَمَنْ أَبْغَضَهُ فَكُنْ
لَهُ مُبْغِضًا!»

کسی که خدا و رسولش مولی و رهبر او هستند البته
این شخص (علی ﷺ) مولی و رهبر اوست. خدایا،
دوست بدار کسی را که او را دوست دارد، و دشمن
بدار کسی را که او را دشمن دارد. خدایا، از

۱. کنز العمال، ج ۱۳، ص ۱۳۸، حدیث ۳۶۴۳۷، موسوعة الامام
علی بن ابی طالب ﷺ، ج ۲، ص ۳۰۱ و ۳۰۲.

۱۷ ● حادثه غدیر

انسان‌ها هر که به علی محبت کند به او محبت کن، و
هر که با او دشمنی کند او را مورد خشم خود قرار
ده.»

چهار بار تکرار

ابن لیلی کندی می‌گوید: از زید بن ارقم (یکی از
اصحاب معروف رسول خدا ﷺ) سؤال شد: آیا تو
شنیدی که پیامبر ﷺ در روز غدیر فرمود:

«مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ؛

کسی که من رهبر او هستم، پس علی رهبر اوست.»

زید در پاسخ گفت:

«نَعَمْ، قَدْ قَالَهَا لَهُ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ؛

آری شنیدم که پیامبر ﷺ این سخن را چهار بار

دربارهٔ او گفت.»

۱. فضائل الصحابه، ج ۲، حدیث ۴۰۴۸، ص ۶۱۳.

مکان غدیر ● ۱۹

صحرای جُحفه) رسیدیم، آن حضرت نگاهی به
جانب چپ مسجد کرد و فرمود:

«ذَلِكَ مَوْضِعُ قَدَمِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ حَيْثُ قَالَ: مَنْ
كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ؛^۱

اینجا محل قدم رسول خدا ﷺ است هنگامی که
(با نشان دادن علی ﷺ به مردم) فرمود: هر که من
رهبر اویم، پس علی رهبر اوست.»

استحباب نماز مسجد غدیر

امام صادق ﷺ فرمود:

«يُسْتَحَبُّ الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِ الْغَدِيرِ، لِأَنَّ
النَّبِيَّ ﷺ أَقَامَ فِيهِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، وَهُوَ مَوْضِعُ
أَظْهَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ الْحَقَّ؛^۲

نماز خواندن در مسجد غدیر مستحب است، زیرا
پیامبر ﷺ در آن مکان، علی ﷺ را برپاداشت (و
به عنوان امام بعد از خود نصب نمود) و آنجا
محلّی است که خداوند متعال حق را در آن آشکار
ساخت.»

۱. فروع کافی، ج ۴، ص ۵۶۶.

۲. همان مدرک، ص ۵۶۷.

مکان غدیر

سخن امام صادق ﷺ در مورد مکان غدیر

در سرزمین غدیر، اکنون مسجدی به نام مسجد
غدیر وجود دارد، و مکان آن همان مکانی است که
رسول خدا ﷺ در آنجا دست علی ﷺ را گرفت و بلند
کرد و او را به عنوان امام بعد از خود معرفی نمود. از
این رو امامان معصوم ﷺ آن مکان را مورد توجه
قرار داده و مقدس می شمردند و نماز در آن مکان را
مستحب دانسته و خود نیز به آن اهتمام می ورزیدند.
حَسَنِ سَارِيَانِ که با کرایه دادن شترانش مسافران
را جا به جا می کرد، می گوید، امام صادق ﷺ را سوار
بر شتر مسافربری خود نموده و از مدینه به سوی
مکه می بردم، وقتی که به نزدیک مسجد غدیر (در

تاج کرامت

تاج پر افتخار ولایت

رسول اکرم ﷺ در روز غدیر، پس از نصب علی ﷺ به عنوان خلیفه و امام بعد از خود، عمامه‌ای که نام آن «سحاب» یا «سحابه» بود، به عنوان تاج پر افتخار امامت، بر سر حضرت علی ﷺ گذاشت.

حموینی دانشمند معروف اهل تسنن می‌نویسد:
 «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ دَعَا عَلِيًّا يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍ فَعَمَّمَهُ وَ
 أَرخَىٰ عَذْبَةَ الْعِمَامَةِ مِنْ خَلْفِهِ!»

پیامبر ﷺ در روز غدیر خم، علی ﷺ را به حضور خود فرا خواند و عمامه‌ای بر سر او گذاشت و دنباله عمامه را به پشت سرش آویزان نمود.

۱. الغدير، ج ۱، ص ۲۹۱.

۲۰

تبریک و تهنیت و بیعت

تبریک سران به علی ﷺ

پیامبر ﷺ پس از پایان خطبه غدیر، مسلمانان را مورد خطاب قرار داده و چنین به آنها اعلام کرد:

«سَلِّمُوا عَلَيَّ يَا مَرْءَ الْمُؤْمِنِينَ؛

بر علی به عنوان امیر مؤمنان سلام کنید.»

مسلمانان و در رأس آنها ابوبکر و عمر، به این فرمان عمل کردند. ابوبکر و عمر هر کدام جداگانه

نزد علی ﷺ آمده و چنین گفتند:

«بِحَبِّ نَبِيِّكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ، أَصْبَحْتَ وَأَمْسَيْتَ

مَوْلَايَ وَمَوْلَىٰ كُلِّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ؛»

به به، آفرین آفرین بر تو باد ای فرزند ابوطالب که

۱. الغدير، ج ۱، ص ۱۱ و ۴۸.

۲۱

● ۲۲ جهل حدیث پیرامون غدیر

صبح و شام کردی، در حالی که رهبر من و رهبر تمام مردان و زنان با ایمان شدی!»

مبارک باد ویژه عمر به علی علیه السلام

عمر بن خطاب در روز واقعه غدیر همراه جمعی به محضر علی علیه السلام آمد و در حضور آن جمع، به حضرت علی علیه السلام خطاب کرد و گفت:

«هَنِيئًا لَكَ يَا بْنَ أَبِي طَالِبٍ! أَصْبَحْتَ وَ
أَمْسَيْتَ الْيَوْمَ وَلِيَّ كُلِّ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَةٍ!»

ای پسر ابوطالب، این مقام بر تو گوارا باد، که امروز مولا و رهبر هر انسان با ایمان شدی.»

بیعت همه مردان و زنان مسلمان با علی علیه السلام

امام صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله بعد از پایان خطبه روز غدیر، نماز ظهر را به جماعت خواند، آن‌گاه در خیمه خود نشست و علی علیه السلام در خیمه مقابل آن حاضر شد، آن‌گاه پیامبر صلی الله علیه و آله به مسلمانان امر کرد تا گروه گروه بر علی علیه السلام وارد شوند، و به آن حضرت در مورد مقام امامت که به او

۱. البداية و النهاية، ج ۵، (چاپ بیروت)، ص ۲۱۰.

● ۲۳ تبریک سران به علی علیه السلام

رسیده، تبریک بگویند و به عنوان امیرمؤمنان بر او سلام کنند. همه مردان مسلمان به این دستور عمل کردند.

«ثُمَّ أَمَرَ أَزْوَاجَهُ وَ جَمِيعَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ مَعَهُ، أَنْ
يَدْخُلْنَ عَلَيْهِ وَ يُسَلِّمْنَ عَلَيْهِ بِأَمْرَةِ الْمُؤْمِنِينَ،
فَفَعَلْنَ!»

سپس پیامبر صلی الله علیه و آله به همسران و همه زنان مؤمنی که در آنجا بودند فرمان داد تا به محضر علی علیه السلام بروند و به عنوان امیرمؤمنان بر او سلام کنند. همسران پیامبر صلی الله علیه و آله و همه زنان مسلمان این فرمان را (که یک نوع بیعت بود) اجرا نمودند.»

۱. الارشاد شیخ مفید (ترجمه)، ج ۱، ص ۱۶۶.

مقامات علی علیه السلام در غدیر * ۲۵

فَيَدْخُلُ أَوْلِيَاءَهُ الْجَنَّةَ، وَيُدْخِلُ أَعْدَاءَهُ النَّارَ؛

همانا علی ۱- امیرمؤمنان، ۲- پیشوای پرهیزکاران،
۳- رهبر برجسته سفیدرویان است. ۴- خداوند او
را در قیامت بر روی صراط می‌نشانند، و او در آنجا
دوستانش را به بهشت و دشمنانش را به دوزخ وارد
می‌سازد.»

یگانگی علی علیه السلام با پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم

امام باقر علیه السلام فرمود: جبرئیل در حجة الوداع بر
پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد و آیه تبلیغ (يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ...) را
نازل کرد، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از خوف فتنه امت، سه روز صبر
کرد. وقتی که در بازگشت از مکه در روز غدیر به
جُحنه رسیدند، در آنجا در سرزمین مَهْيَعِه اعلام کرد
که نماز جماعت برپاست. مردم برای نماز اجتماع
کردند، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم خطاب به مردم سه بار فرمود:
«مَنْ أَوْلَىٰ بِكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ؛

چه کسی از خود شما به شما مقدم تر است؟»

مردم در هر سه بار گفتند: خدا و رسولش. در این
هنگام پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم دست علی علیه السلام را گرفت و فرمود:

۱. تفسیر قمی، ج ۱، ص ۳۸۹.

مقامات علی علیه السلام در غدیر

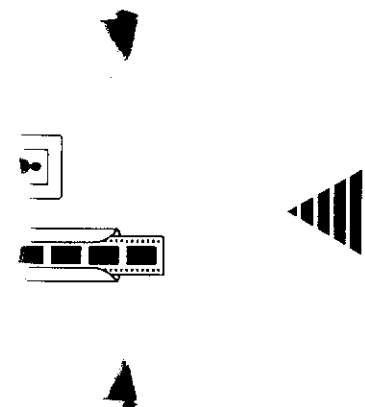
اعلام چهار مقام علی علیه السلام در روز غدیر

امام صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در روز
غدیر خم اعلام کرد که ای مردم، به علی به عنوان
امیرمؤمنان سلام کنید.

حاضران پرسیدند: آیا این دستور از جانب خدا
است، یا از ناحیه شماست؟ پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:
«نَعَمْ، حَقًّا مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ؛
آری، حق است از جانب خدا و رسولش.»

آن‌گاه فرمود:

«إِنَّهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ، وَإِمَامُ الْمُتَمِّينَ، وَفَائِدُ الْعُرَى
الْمُحْجَلِينَ، يُقْعِدُهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى الصِّرَاطِ،

۲۶ ● چهل حدیث پیرامون غدیر

«هر که من مولای اویم، پس علی مولای اوست. خدایا، هر که علی را دوست دارد او را دوست بدار، و هر که آن حضرت را دشمن دارد او را دشمن بدار. و یاری کن آنکس را که علی را یاری کند، و واگذار آنکس را که علی را واگذارد، چرا که علی از من است و من از علی هستم، و نسبت او به من همانند نسبت هارون به موسی است جز این که پیامبری بعد از من نخواهد آمد.»^۱

امامت علی علیه السلام پس از شایستگی

امام حسین علیه السلام فرمود:

«إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَدَّبَ نَبِيَّهُ الْأَدَابَ كُلَّهَا، فَلَمَّا اسْتَحْكَمَ الْأَدَابَ، فَوَّضَ الْأَمْرَ إِلَيْهِ، فَقَالَ «وَمَا أَنَا كُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا»^۲ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَدَّبَ عَلِيًّا بِتِلْكَ الْأَدَابِ الَّتِي أَدَّبَهُ بِهَا، فَلَمَّا اسْتَحْكَمَ الْأَدَابَ كُلَّهَا، فَوَّضَ الْأَمْرَ إِلَيْهِ فَقَالَ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ»^۳

۱. بحار الانوار، ج ۳۷، ص ۱۳۹.

۲. سوره حشر (۵۹)، آیه ۷.

۳. موسوعة الامام علي بن ابي طالب عليه السلام، ج ۲، ص ۲۳۲ و ۲۳۳.

مقامات علی علیه السلام در غدیر ● ۲۷

خداوند متعال، پیامبرش را به همه آداب (کمالات و شایستگی‌ها) تربیت کرد، وقتی که آن حضرت آن آداب را در روح و روان خود استوار ساخت، خداوند امر رهبری را به او واگذار نمود و (خطاب به مردم) فرمود: «آنچه را پیامبر برای شما آورد بپذیرید، و از آنچه شما را نهی کرد دوری نمایید.» رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز علی علیه السلام را به همه این آداب (کمالات و شایستگی‌ها) پرورش داد، وقتی که علی علیه السلام این آداب را در روح و روان خود استوار و محکم ساخت، مسؤلیت امامت را به او واگذار کرد و (در روز غدیر) فرمود: «هر که من مولی و رهبر اویم، پس علی علیه السلام مولی و رهبر اوست.»

معنی ولایت در حدیث غدیر • ۲۹

مولی و امام

امام صادق علیه السلام فرمود:

«إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله رَفَعَ يَدَيْهِ عَلَيَّ بِغَدِيرِ خُمٍّ حَتَّى نَظَرَ النَّاسُ إِلَى بَيَاضِ إِنْطِئِهِمَا، فَجَعَلَهُ مَوْلَى الْمُسْلِمِينَ وَإِمَامَهُمْ!»

رسول خدا صلى الله عليه وآله در غدیر خم، دو دست علی علیه السلام را به قدری به طرف بالا بلند کرد، که مردم سفیدی زیر بغل هر دو را دیدند، آن‌گاه پیامبر صلى الله عليه وآله، علی علیه السلام را مولی و امام مردم قرار داد.»

بالاترین فضیلت علی علیه السلام

شخصی از امام باقر علیه السلام پرسید: «چرا مقام حضرت علی علیه السلام از سایر مردم، برتر شده است؟ امام در پاسخ فرمود: زیرا رسول خدا صلى الله عليه وآله در شأن علی علیه السلام (در روز غدیر) فرمود:

«مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ. اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ، وَوَعَادِ مَنْ وَعَادَاهُ؛

کسی که من مولی و رهبر اویم، پس علی مولی و رهبر اوست. خدایا دوست بدار هرکس را که او را

۱. همان مدرک، ص ۳۹۱.

معنی ولایت در حدیث غدیر

معنی مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ...

آبان بن تغلب می‌گوید: از امام باقر علیه السلام پرسیدم: منظور پیامبر صلى الله عليه وآله از «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ» (که در روز غدیر) فرمود چیست؟

امام باقر علیه السلام در پاسخ فرمود:

«يَا أَبَا سَعِيدٍ، تَسْأَلُ عَنْ مِثْلِ هَذَا؟ أَعَلَمْتَهُمْ أَنَّهُ يَقُومُ فِيهِمْ مَقَامَهُ!»

ای ابوسعید، آیا از چنین عباراتی (آشکار) می‌پرسی؟ معنایش این است که پیامبر صلى الله عليه وآله به مسلمانان اعلام کرد که علی علیه السلام در میان آنها قائم مقام پیامبر صلى الله عليه وآله است.»

۱. معانی الاخبار صدوق، ص ۶۶، حدیث ۲.

۳۰ * چهل حدیث پیرامون غدیر

دوست دارد، و دشمن بدار هرکس را که او را
دشمن دارد.»

آن شخص پرسید: این سخن در نزد همه معروف
است و خاص و عام آن را می دانند، آیا غیر از این
سخن هست که راز برتری علی علیه السلام بر سایر مردم را
بیان کند؟

امام باقر علیه السلام فرمود:

«وَيْحَكَ وَهَلْ تَدْرِي مَا يَجْمَعُهُ هَذَا الْقَوْلُ وَمَا
يَقْتَضِيهِ؟ إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ جَعَلَ لَهُ بِه عَلَى الْأُمَّةِ
مَا جَعَلَهُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهَا مِنَ السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ!»^۱

و ای بر تو، آیا سخنی را می شناسی که همانند
این سخن (مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ...) جامع و فراگیر
باشد؟ خداوند متعال (توسط پیامبرش) با این
سخن، مقامی را به علی علیه السلام نسبت به امت داده، که
همان مقام را به رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ داده است، تا همه
مردم با جان و دل از او اطاعت و پیروی کنند.»

۱. شرح الاخبار، ج ۲، ص ۲۶۳؛ موسوعة الامام علی بن
ابی طالب علیه السلام، ج ۲، ص ۳۳۶.

معنی ولایت در حدیث غدیر * ۳۱

معنی مولی در حدیث غدیر

حسن بن ظریف می گوید، برای امام حسن
عسکری علیه السلام نامه نوشتم و در آن نامه از آن حضرت
پرسیدم: معنی سخن رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در شأن
امیرمؤمنان علی علیه السلام چیست که فرمود:
«مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا مَوْلَاهُ؟»

در پاسخ فرمود:

«أَرَادَ بِذَلِكَ أَنْ يَجْعَلَهُ عِلْمًا يُعْرَفُ بِهِ حِزْبُ اللَّهِ
عِنْدَ الْفُرْقَةِ؛

منظور پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از این تعبیر این است که علی علیه السلام
را به عنوان علم و نشانه قرار داده تا هنگام اختلاف،
حزب خدا با مقایسه با علی علیه السلام شناخته شوند.»^۱

۱. کشف الغمّة، ج ۳، ص ۲۱۳؛ معانی الاخبار، ص ۶۶.

اثبات غدیر • ۳۳

برای احدی حجتی را، و یا برای گوینده‌ای جای سخن و اعتراضی باقی گذاشته باشد.»

نیز علی علیه السلام در آن مجلس خطاب به مردم کرد و فرمود: هرکس این سخن را از پیامبر صلی الله علیه و آله در صحرائ غدیر که در مورد من فرمود: «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاهُ...» شنیده، هم اینک برخیزد و گواهی دهد.

زید بن ارقم می‌گوید: دوازده نفر از شرکت کنندگان در جنگ بدر، که در مسجد بودند، برخاستند و گواهی دادند ولی من با این که این سخن را از پیامبر صلی الله علیه و آله در روز غدیر شنیده بودم (به خاطر جو حاکم) کتمان کردم و مورد نفرین علی علیه السلام واقع شدم.^۱

علی علیه السلام در موارد مختلف به حدیث غدیر احتجاج کرده که از آنها به «مناشِدات» آن حضرت یاد می‌شود. از جمله در مجلس شورای شش نفری عمر (که پس از فوت عمر بن خطاب) تشکیل شد،

۱. همان، ص ۱۱۰، مستد این حبل، ج ۱، ص ۲۵۲؛ تاریخ بغداد، ج ۱۴، ص ۲۳۶.

اثبات غدیر

احتجاج علی علیه السلام در مجلس بیعت با ابوبکر

پس از رحلت رسول خدا صلی الله علیه و آله، هنوز پیکر مطهر آن حضرت دفن نشده بود که غاصبان مردم را به مسجد کشاندند و از آنها برای خلافت ابوبکر بیعت گرفتند، سپس حضرت علی علیه السلام را با اجبار به سوی مسجد آوردند تا او نیز بیعت کند. آن حضرت در مسجد، ضمن گفتاری فرمود:

«... وَاللَّهِ لَا عَلِمْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله تَرَكَ يَوْمَ غَدِيرِ خَمٍّ لِأَحَدٍ حُجَّةً، وَلَا لِقَائِلٍ مَقَالًا؛^۱

سوگند به خدا پس از ماجرای غدیر، چیزی را نمی‌شناسم که رسول خدا صلی الله علیه و آله بر اثر نگشتن آن

۱. احتجاج، طبرسی، ج ۱، ص ۷۶.

● ۳۴ چهل حدیث پیرامون غدیر

خطاب به حاضران فرمود: شما را به خدا سوگند، آیا می‌دانید که رسول خدا ﷺ در روز غدیر خم، مرا به رهبری نصب کرد و به من فرمود: برخیز، برخاستم، آن‌گاه فرمود: «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ...؟»

در آن وقت سلمان از رسول خدا ﷺ پرسید: منظور از این ولایت چیست؟

پیامبر ﷺ در پاسخ فرمود:

«وَلَاءٌ كَوَلَايَ، مَنْ كُنْتُ أَوْلَىٰ بِهِ مِنْ نَفْسِهِ...»^۱

منظور از ولایت، ولایتی همچون ولایت من است، که من بر مؤمنان از خود آنها اولی و سزاوارترم.

دفاع حضرت زهرا علیها السلام از ماجرای غدیر

پس از رحلت حضرت رسول خدا ﷺ و غصب فدک، روزی حضرت زهرا علیها السلام وارد مسجد شد و در میان انبوه جمعیت خطبه خواند و در فرازی از آن فرمود:

«... وَهَلْ تَرَكَ أَبِي يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍ لِأَحَدٍ عُدْرًا؟^۲

و آیا پدرم در روز غدیر خم برای احدی عذری

● ۳۵ اثبات غدیر

باقی گذاشت؟»

و نیز فرمود:

«أَنْتُمْ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍ. مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ!»

آیا فراموش کردید سخن رسول خدا ﷺ را که در روز غدیر خم فرمود: هرکس که من مولی و رهبر او هستم، پس علی مولا و رهبر اوست؟»

سخن از غدیر در خطبه امام حسن علیه السلام

پس از رحلت حضرت علی علیه السلام، امام حسن مجتبی علیه السلام زمام رهبری را به دست گرفت. در سال ۴۱ هجرت در ماجرای صلح با معاویه، خطبه غزایی خواند و در آن، پس از حمد و ثنای الهی، شمه‌ای از فضایل خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله را بیان نمود تا این‌که فرمود:

«وَقَدْ رَأَوْهُ وَ سَمِعُوهُ حِينَ أَخَذَ بِيَدِ أَبِي بَعْدِيرِ خُمٍ، وَقَالَ لَهُمْ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ!»^۲

مسلمانان پیامبر صلی الله علیه و آله را دیدند و از او شنیدند آن هنگام که دست پدرم را در روز غدیر خم گرفت و

۱. الغدير، ج ۱، ص ۱۹۷.

۲. ينابيع المودة، ص ۴۸۲؛ الغدير، ج ۱، ص ۱۹۸.

۱. الغدير، ج ۱، ص ۱۵۹، به نقل از مدارك متعدد اهل سنت.

۲. الخصال، شيخ صدوق، ص ۱۷۳.

● ۳۶ • چهل حدیث پیرامون غدیر

خطاب به آنها فرمود: کسی که من مولی و رهبر او هستم، پس علی مولی و رهبر اوست.»

سخن از غدیر در خطبه امام حسین (ع)

سال ۵۸ هجرت بود، امام حسین (ع) در مراسم حج در سرزمین منی در اجتماعی که بیش از هفتصد نفر از مسلمین از مهاجر و انصار شرکت داشتند، خطبه خواند و ضمن آن فرمود:

«أَنْشُدُكُمْ اللَّهَ، أَنْتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ نَصَبَهُ يَوْمَ غَدِيرِ حُمٍّ، فَنَادَى لَهُ بِأَلْوَالِيَّتِهِ، وَقَالَ: لِيُبَلِّغِ الشَّاهِدَ الْغَائِبِ؛

شما را به خدا آيا می دانيد که رسول خدا (ص) علی (ع) را در روز غدیر خم به رهبری منصوب کرد و با ندای خود ولایت او را ابلاغ نمود و فرمود: این موضوع را حاضران به غایبان خبر دهند؟»

حاضران گفتند: آری، خدا را گواه می گیریم که ماجرای غدیر خم را می دانیم.^۱

۱. الغدیر، ج ۱، ص ۱۹۸.

● ۳۷ • اثبات غدیر

سخن عبدالله بن جعفر از غدیر در برابر معاویه

عبدالله بن جعفر طیار، برادرزاده و داماد حضرت علی (ع)، پس از شهادت آن حضرت روزی در مجلس معاویه به گفتگو پرداخت و در مورد برتری علی (ع) به دفاع برخاست و از جمله به معاویه چنین گفت:

«وَنَبِينَا ﷺ قَدْ نَصَبَ لِأُمَّتِهِ أَفْضَلَ النَّاسِ وَ أَوْلَاهُمْ وَ خَيْرَهُمْ، بِغَدِيرِ حُمٍّ؛^۱

پیامبر ما در غدیر خم برترین و شایسته ترین و نیک ترین انسان ها (یعنی علی (ع)) را به عنوان رهبری نصب فرمود.»

سلام چهار نفر شتر سوار

یکی از اصحاب به نام ابو زمئه می گوید: در عصر خلافت علی (ع) در میدان رُحْبَةُ كُوفَةِ در محضر حضرت علی (ع) نشسته بودیم، ناگاه دیدیم چهار شتر سوار نزد ما آمدند و در چند قدمی ما پیاده شدند، سپس به پیش آمده و در حضور علی (ع) ایستادند و گفتند:

۱. همان مدرک، ص ۲۰۰.

۳۸ ● چهل حدیث پیرامون غدیر

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَوْلَانَا؛

سلام بر تو ای مولی و رهبر ما.»

علی علیه السلام جواب سلام آنها را داد و پرسید: از کجا می آید؟ گفتند: از فلان سرزمین به خدمت رسیده ایم.

از آنها پرسید: چرا مرا به عنوان مولی خواندید و با این نام به من سلام کردید؟ در پاسخ گفتند:

«سَمِعْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍ يَقُولُ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ. اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ، وَغَادِ مَنْ غَادَاهُ؛

ما در روز غدیر خم از رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شنیدیم که فرمود: کسی که من مولی و رهبر او هستم، پس علی علیه السلام مولی و رهبر اوست. خدایا، دوست بندار کسی را که علی را دوست دارد، و دشمن بندار کسی را که او را دشمن دارد.»

در این هنگام علی علیه السلام حاضران را سوگند داد که اگر کسی از آنها ماجرای غدیر را دیده و سخن پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را در غدیر شنیده، برخیزد و مانند این چهار نفر گواهی دهد. دوازده نفر برخاستند و گواهی

دادند: ۱

دفاع عمار یاسر از حدیث غدیر

در ماجرای جنگ صفین (که بین سپاه علی علیه السلام و سپاه معاویه رخ داد) عمار یاسر صحابی معروف پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که از افراد لشکر علی علیه السلام بود، با عمرو عاص دشمن کینه توز آن حضرت برخورد کرد، به او گفت:

«لَيْتَهَا الْإِبْتَرُ، أَلَسْتُ تَعْلَمُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ. اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ، وَغَادِ مَنْ غَادَاهُ؛ ۲

ای ابتر، آیا نمی دانی که رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در غدیر خم در مورد علی علیه السلام فرمود: آن کس که من مولی و رهبر او هستم، پس علی مولی و رهبر اوست. خدایا دوست بندار کسی را که علی را دوست دارد، و دشمن بندار کسی را که علی را دشمن دارد؟»

۱. شرح الاحبار، ج ۲، ص ۱۱۰۹، موسوعة الامام علی بن

ابی طالب علیه السلام، ج ۲، ص ۳۲۶.

۲. شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲، ص ۲۷۳.

۴۰ • چهل حدیث پیامون غدیر

سرزنش حضرت زهرا علیها السلام از مخالفان غدیر

پس از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله و بیعت مردم با ابوبکر، جمعی همراه عمر بن خطاب به خانه حضرت علی علیه السلام آمده تا او را برای اخذ بیعت به مسجد ببرند. حضرت زهرا علیها السلام پشت در آمد و در را باز نکرد، در کنار در مطالبی به آنها فرمود، از جمله از غدیر خم یاد کرد و فرمود:

«كَانَكُمْ لَمْ تَعْلَمُوا مَا قَالَ يَوْمَ غَدِيرِ خَمٍّ؟ وَاللَّهِ لَقَدْ عَقَدَ لَهُ يَوْمَئِذٍ الْوَلَاءَ لِيَنْقَطَعَ مِنْكُمْ بِذَلِكَ مِنْهَا الرَّجَاءُ...!»

گویی شما نمی دانید آنچه را که پیامبر در روز غدیر خم (در شأن علی) فرمود؟ سوگند به خدا، پیامبر در آن روز مقام ولایت و امامت را برای علی مقرر و استوار ساخت، تا رشته طمع شما را نسبت به این مقام قطع کند، ولی شما رشته روابط خود با پیامبرتان را بریدید، خداوند در دنیا و آخرت بین ما و شما حساب گر و داور خواهد بود.»

۱. بحار الأنوار، ج ۲۸، ص ۲۰۵.

اثبات غدیر • ۴۱

یادآوری ماجرای غدیر در جنگ جمل

ایاس صَبَّی از پدرش نقل می کند: ما در جنگ جمل (که در بصره در سال ۳۶ قمری بین سپاه علی علیه السلام و سپاه بیعت شکنان یعنی طلحه، زبیر و عایشه رخ داد) در میان سپاه حضرت علی علیه السلام بودیم، آن حضرت قبل از بروز جنگ برای طلحه پیام فرستاد که می خواهم با تو ملاقات کنم. این پیام به طلحه رسید و طلحه به حضور علی علیه السلام آمد، حضرت در ضمن گفتاری به او فرمود:

«هَلْ سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ. اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ، وَغَادِ مَنْ غَادَاهُ؛

آیا سخن رسول خدا صلی الله علیه و آله را شنیده ای که فرمود: هر که من مولای او هستم، پس علی مولای اوست. خدایا، دوست بدار آن کس را که علی را دوست بدارد، و دشمن بدار آن کس را که علی را دشمن بدارد.»

طلحه در پاسخ گفت: آری، از شخص پیامبر صلی الله علیه و آله این مطلب را شنیده ام. علی علیه السلام به او فرمود: پس چرا با این وصف با من جنگ می کنی؟ طلحه گفت:

۴۲ ● جهل حدیث پیرامون غدیر

ماجرای غدیر را فراموش کرده بودم...^۱

غدیر خم از زبان جابر بن عبدالله انصاری

عبدالله بن محمد بن عقیل می گوید: در خانه جابر بن عبدالله انصاری (در مدینه) بودم، امام سجاد و امام باقر علیهما السلام و محمد حنفیه (فرزند علی علیه السلام) نیز در آنجا بودند، ناگاه مردی از اهالی عراق وارد خانه شد و به جابر گفت: تو را به خدا سوگند می دهم که آنچه در روز عید خم از پیامبر صلی الله علیه و آله دیده ای و شنیده ای برای من بگویی.

جابر گفت:

«كُنَّا بِالْجُحْفَةِ بِغَدِيرِ خُمٍّ وَتَمَّ نَاسٌ كَثِيرٌ مِنْ جُهَيْنَةَ وَمَرْيَتَةَ وَغِفَارٍ، فَخَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خِباءٍ أَوْ قُسْطَاطٍ فَأَشَارَ بِيَدِهِ ثَلَاثًا، فَأَخَذَ بِيَدِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ؛^۲

در سرزمین جحفه در محل غدیر خم بودیم و در آنجا جمعیت بسیار از طوایف مختلف جُهینه و مُزینه و غفار حاضر بودند، در این هنگام

۱. المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۳۷۱.

۲. بیبر اعلام النبلاء، ج ۸، ص ۳۳۸، موسوعه الامام علی بن ابی طالب علیه السلام، ج ۲، ص ۳۰۰.

اثبات غدیر ● ۴۳

پیامبر صلی الله علیه و آله از زیر چادر یا خیمه ای بیرون آمد، و سه بار با دست خود اشاره کرد، آن گاه دست علی علیه السلام را گرفت و فرمود: «هر که من مولی و رهبر اویم، پس علی مولی و رهبر اوست.»

کیفر منکران و کتمان‌کنندگان غدیر • ۴۵

جانشینی خود نصب کردی و گفتمی: «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ
فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ»، آیا این کار از ناحیه خودت بوده یا از
سوی خدا؟

پیامبر ﷺ در پاسخ فرمود:

«وَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، إِنَّ هَذَا مِنْ اللَّهِ؛

سوگند به خداوندی که معبودی جز او نیست، این
موضوع از جانب خداست.»

نعمان از پیامبر ﷺ روی برگردانید و گفتم:
«خدایا اگر این کار حق است و از ناحیه توست،
سنگی از آسمان بر ما بیار.»
ناگهان سنگی از آسمان بر سرش فرود آمد و او را
کشت. اینجا بود که آیه «سَأَلْنَا عَنْ عَذَابٍ وَاقِعٍ...»
(آغاز سوره معارج) نازل شد.^۱

مجازات کتمان‌کنندگان

بعد از رحلت رسول خدا ﷺ غاصبان حکومت
و طرفداران آنها، آن چنان جو سازی کردند که کسی
جرات نداشت مسأله غدیر را مطرح کند، حتی افراد

۱. مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۳۵۳، الغدیر، ج ۱، ص ۲۵۶ و ۲۵۷ به
نقل از مدارک مختلف اهل سنت.

کیفر منکران و کتمان‌کنندگان غدیر

کیفر سریع منافق کینه‌توز

پس از آن‌که پیامبر اکرم ﷺ علی ﷺ را در
صحرای غدیر به عنوان امام و خلیفه بعد از خود
نصب کرد، یکی از منافقان و دشمنان پرکینه
علی ﷺ به نام «نعمان بن حارث فهري»^۱ به حضور
پیامبر ﷺ آمد و چنین اعتراض کرد: «به ما دستور
دادی تا به یکتایی خدا و رسالت تو گواهی دهیم، ما
پذیرفتیم، سپس دستور به جهاد، حج، نماز و زکات
دادی، آنها را نیز پذیرفتیم، ولی به این‌ها راضی
نشدی تا این‌که این جوان (اشاره به علی ﷺ) را به

۱. بعضی نام این شخص را «نضر بن حارث» ذکر کرده‌اند.

۴۶ ● چهل حدیث پیرامون غدیر

برجسته‌ای - جز فرزندانگان وارسته - به خاطر حفظ دنیای خود آن را کتمان کردند.

در هفتمین ایام روزی علی علیه السلام در حضور جمعیت بر فراز منبر رفت، در حالی که سه نفر از سرشناسان به نام‌های: انس بن مالک، براء بن عازب، و جریر بن عبد الله در جلو منبر نشسته بودند. علی علیه السلام فرمود:

«نَشَدْتُ اللَّهَ رَجُلًا سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ يَقُولُ يَوْمَ غَدِيرِ حُمٍّ: اللَّهُمَّ وَالِّ مِنْ وَاوَلَاءِهِ، وَغَادِمٍ غَادَاهُ، إِلَّا قَامَ فَشَهِدَ؛

من مردی از شما را به خدا سوگند می‌دهم که اگر در روز غدیر این سخن پیامبر صلی الله علیه و آله را در شأن من شنیده که فرمود: «خدایا دوست بدار آن‌کس را که علی را دوست بدارد، و دشمن بدار آن‌کس را که علی را دشمن بدارد» هم اکنون برخیزد و گواهی دهد.»

هیچ‌کس برنخواست. علی علیه السلام بار دیگر خواسته‌اش را تکرار کرد، باز کسی برنخواست. حضرت در این هنگام فرمود:

«اللَّهُمَّ مَنْ كَتَمَ هَذِهِ الشَّهَادَةَ وَهُوَ يَعْرِفُهَا فَلَا تُخْرِجْهُ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى تَجْعَلَ يَدَ آيَةٍ يُعْرَفُ بِهَا؛

خدایا کسی که این گواهی را کتمان کرد با این که

کیفر منکران و کتمان‌کنندگان غدیر ● ۴۷

آن را می‌شناخت، او را نمیران تا این که نشانه‌ای در او قرار دهی که او با آن نشانه شناخته شود (و گناه کتماشی برای همه روشن گردد).»

طولی نکشید که این نشانه در سه نفر یاد شده، آشکار شد و طبل رسوایی آنها بر بام جهان نواخته گردید. انس بن مالک به بیماری برص مبتلا شد، براء بن عازب کور گردید و جریر بن عبد الله، پس از هجرت، به عقب برگشت و مرتد شد و به سرزمین خود به نام «سراة» که در آنجا مشرک بود، بازگشت و سرانجام بی دین از دنیا رفت.^۱

۱. انساب الاشراف بلاذری، ج ۲، ص ۳۸۶.

عید غدیر ۴۹

کدام روز بود؟ فرمود: در روز هیجدهم ماه ذیحجه.^۱

درخشش غدیر، همچون ماه در میان ستارگان

امام صادق علیه السلام فرمود: وقتی که قیامت بر پا می شود، چهار روز همانند عروس آراسته که به خانه زفاف می رود، به پیشگاه خداوند می روند، که عبارتند از روز عید فطر، روز عید قربان، روز جمعه و روز عید غدیر خم. آن گاه فرمود:

«إِنَّ يَوْمَ غَدِيرِ حُمِّ بَيْنِ الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى وَالْجُمُعَةِ
كَالْقَمَرِ بَيْنَ الْكَوَاكِبِ؛^۲

همانا روز غدیر خم بین روزهای عید فطر و عید قربان و عید جمعه، مانند ماه درخشان در میان ستارگان است.»

برترین عید امت

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«يَوْمُ غَدِيرِ حُمِّ أَفْضَلُ أَعْيَادِ أُمَّتِي، وَهُوَ الْيَوْمُ
الَّذِي أَمَرَنِي اللَّهُ تَعَالَى ذِكْرُهُ فِيهِ يَنْصَبُ أَحْسَى
عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلِمًا لِأُمَّتِي، يَهْتَدُونَ بِهِ مِنْ

۱. بحار الانوار، ج ۹۸، ص ۳۲۲. نظیر این مطلب در فروع کافی، ج ۴، ص ۱۴۸ آمده است.

۲. همان، ص ۳۲۳.

عید غدیر

عید اکبر و اعظم

حسن بن راشد می گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: «فدایت کردم، آیا غیر از عید فطر و عید قربان، عیدی وجود دارد؟» در پاسخ فرمود:
«نَعَمْ يَا حَسَنُ، أَعْظَمُهُمَا وَأَشْرَفُهُمَا؛
آری بزرگتر و شریف تر از آن دو عید، عید دیگری هست.»

عرض کردم: آن روز کدام روز است؟ فرمود:

«يَوْمُ نُصِبَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِمًا لِلنَّاسِ؛
آن روزی که امیرمؤمنان علی علیه السلام به عنوان رهبر مردم نصب شد.»

عرض کردم: نصب علی علیه السلام به عنوان رهبر در

۵۰ ● چهل حدیث پیرامون غدیر

بَعْدِي؛^۱

روز غدیر خُم بهترین عید امت من است، و آن روزی است که خداوند متعال به من فرمان داد تا برادرم علی را به عنوان رهبر ائمتن نصب کنم، تا مردم بعد از من به وسیله او هدایت شوند.»

اثر شناخت روز غدیر

امام رضا علیه السلام در شرح ممتاز بودن روز غدیر فرمود:
 «وَاللَّهِ لَوْ عَرَفَ النَّاسُ فَضْلَ هَذَا الْيَوْمِ بِحَقِيقَتِهِ، لَصَافَحَتْهُمْ الْمَلَائِكَةُ فِي كُلِّ يَوْمٍ عَشْرَ مَرَّاتٍ؛^۲
 به خدا سوگند اگر مردم برتری روز غدیر را آن گونه که حق و شایسته آن است بشناسند، فرشتگان الهی در هر روز ده بار با آنها مصافحه نموده و نسبت به آنها ابراز دوستی و محبت می‌کنند.»

عید اکبر

امام صادق علیه السلام فرمود:

«الثَّامِنَ عَشَرَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ عِيدُ اللَّهِ الْأَكْبَرِ، مَا طَلَعَتْ عَلَيْهِ شَمْسٌ فِي يَوْمٍ أَفْضَلَ عِنْدَ اللَّهِ مِنْهُ...
 وَمَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا أَقَامَ وَصِيَّتَهُ فِي مِثْلِ هَذَا

۱. الامالی صدوق، مجلس ۲۶، ص ۱۱۱.

۲. تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۲۴.

عید غدیر ● ۵۱

الْيَوْمِ، وَنَصَبَهُ عَلِمًا لِأُمَّتِهِ؛^۱

روز هیجدهم ماه ذی‌حجه، عید اکبر است، خورشید به روزی تابیده که آن روز در پیشگاه خدا برتر از این روز باشد... همه پیامبران - بدون استثناء - وصی و جانشین خود را در چنین روزی به امت خود معرفی کرده و به عنوان رهبر بعد از خود برای امت خود نصب نموده‌اند.»

عید قرار دادن روز غدیر

امام صادق علیه السلام درباره شأن روز غدیر فرمود:

«إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْصَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيًّا أَنْ يَتَّخِذَ ذَلِكَ الْيَوْمَ عِيدًا، وَكَذَلِكَ كَانَتْ الْأَنْبِيَاءُ تَفْعَلُ؛ كَانُوا يُوصُونَ أَوْصِيَاءَهُمْ بِذَلِكَ فَيَتَّخِذُونَهُ عِيدًا؛^۲

همانا رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به امیرمؤمنان علی علیه السلام سفارش کرد تا روز غدیر (روز ۱۸ ذی‌حجه) را روز عید قرار دهد، چنان که پیامبران نیز چنین کردند و به اوصیاء خود سفارش می‌کردند که آن روز را به عنوان عید برگزینند.»

۱. موسوعة الامام علی بن ابی طالب علیه السلام، ج ۲، ص ۳۴۴.

۲. مصباح المتهدجد شیخ طوسی، ص ۷۳۶؛ فروع کافی، ج ۴، ص ۱۴۹.

عظمت احترام روز غدیر

امام صادق علیه السلام در ضمن گفتاری فرمود:

«وَالذُّرْهُمُ فِيهِ بِمِائَةِ أَلْفٍ دِرْهُمٍ. لَعَلَّكَ تَرَى أَنَّ
اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ خَلَقَ يَوْمًا أَعْظَمَ حُرْمَةً مِنْهُ؟ لَا
وَاللَّهِ، لَا وَاللَّهِ، لَا وَاللَّهِ!»

ثواب انفاق یک درهم در روز غدیر برابر با ثواب
انفاق هزار درهم در روزهای دیگر است. گویی تو
می‌پنداری خداوند متعال روزی را والاتر و
محترم‌تر از این روز آفریده است؟ نه به خدا
سوگند، نه به خدا سوگند، نه به خدا سوگند، روزی
ارجمندتر از این روز وجود ندارد.»

پاداش عظیم افطار دادن در روز غدیر

امام رضا علیه السلام در ضمن گفتاری در مورد پاداش
انجام کارهای نیک در روز غدیر، فرمود:
«مَنْ فَطَّرَ فِيهِ صَائِمًا مُؤْمِنًا، كَانَ كَمَنْ أَطْعَمَ فِتَامًا
وَفِتَامًا - إِلَى أَنْ عَدَّ عَشْرًا؛
کسی که در روز غدیر، مؤمن روزه‌داری را (هنگام
شب) افطار دهد، پاداش او به اندازه پاداش کسی
است که به اندازه ده فِتَام را غذا داده باشد.»

۱. بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۳۰۳.

عظمت غدیر

روز تکمیل دین و اتمام نعمت

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«... وَهُوَ الْيَوْمُ الَّذِي أَكْمَلَ اللَّهُ فِيهِ الدِّينَ، وَأَتَمَّ
عَلَى أُمَّتِي فِيهِ النِّعْمَةَ، وَرَضِيَ لَهُمُ الْإِسْلَامَ
دِينًا؛»

روز عید غدیر روزی است که خداوند (با نصب
علی علیه السلام) دین اسلام را در آن روز تکمیل کرد، و
در آن روز نعمت را بر امت من تمام نمود، و برای
امت اسلام را به عنوان دین حق پسندید.»

۱. الامالی صدوق، مجلس ۲۶، ص ۱۱۱.

۵۴ ● جهل حدیث پیرامون غدیر

سپس فرمود: آیا می دانسی فِثام چیست؟ فِثام عبارت از صد هزار نفر است. آن گاه فرمود:

«وَهُوَ يَوْمُ التَّهْنِئَةِ، يُهْتَفَى بِغَضِّكُمْ بَعْضًا، فَإِذَا لَقِيَ الْمُؤْمِنُ أَخَاهُ يَقُولُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنَا مِنَ الْمُتَمَسِّكِينَ بِوِلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْأَيْمَةِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ!»^۱

روز غدیر روز تبریک و جشن است، که بعضی از شما به بعضی دیگر تبریک می گوید، هرگاه مؤمن برادر دینیش را در این روز ملاقات نمود، بگوید: حمد و سپاس خداوندی را که ما را از تمسک جویمان به ولایت امیرمؤمنان علی و امامان علیهم السلام قرار داد.»

پاداش روزه گرفتن در روز غدیر

امام صادق علیه السلام فرمود:

«صِيَامُ يَوْمِ غَدِيرِ حُمٍّ يَعْدِلُ صِيَامَ عُمُرِ الدُّنْيَا... وَصِيَامُهُ يَعْدِلُ عِنْدَ اللَّهِ مِائَةَ حِجَّةٍ، وَ مِائَةَ عُمْرَةٍ فِي كُلِّ غَامٍ مَبْرُورَةٍ مُتَقَبَّلَاتٍ»^۲

پاداش روزه روز غدیر خم برابر پاداش روزه

۱. الاقبال، سیدبن طاووس، ص ۴۶۴.

۲. بحار الانوار، ج ۹۸، ص ۳۲۱.

عظمت غدیر ● ۵۵

گرفتن عمر دنیا تا پایان آن است، و نیز پاداش آن برابر پاداش صد بار حج و صد بار عمره در هر سال است، حج و عمره ای که نیکو و مورد قبول خداوند باشد.»

احترام عظیم روز عید غدیر

امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا وَتَعَيَّدَ فِي هَذَا الْيَوْمِ، وَعَرَفَهُ حُرْمَتَهُ، وَأَسْمُهُ فِي السَّمَاءِ يَوْمَ الْعِيدِ الْمَعْهُودِ، وَ فِي الْأَرْضِ يَوْمَ الْمِيثَاقِ الْمَأْخُودِ، وَالْجَمْعِ الْمَشْهُودِ»^۱

خداوند هیچ پیامبری را به نبوت برنیگیخت مگر این که آن پیامبر، روز غدیر را عید گرفت و خداوند احترام آن را به او شناساند، و نام آن در آسمان عید معهود، و در زمین روز پیمان گرفته شده، و همایش آشکار و عمومی می باشد.»

بخشش گناهان و پاداش فراوان در عید غدیر

امام علی بن موسی الرضا علیه السلام به ابن ابی نصر، یکی

از شیعیان فرمود:

۱. همان مدرک.

۵۶ ● جهل حدیث پیرامون غدیر

«يَا بَنَ أَبِي نَصْرٍ، أَيُّنَمَا كُنْتَ فَاحْضُرْ يَوْمَ الْغَدِيرِ عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام، فَإِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ لِكُلِّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ وَمُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ ذُنُوبَ سِتِّينَ سَنَةً، وَ يُغْتِقُ مِنَ النَّارِ ضِعْفَ مَا أَعْتَقَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ وَ لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَ لَيْلَةِ الْفِطْرِ...!»^۱

ای پسر ابونصر، هر کجا که هستی، در روز غدیر خود را کنار مرقد علی علیه السلام برسان، زیرا خداوند در روز غدیر گناهان شصت سال هر مرد و زن با ایمان و مسلمان را می آمرزد، و به اندازه دو برابر آنچه را که در ماه رمضان و شب قدر و شب عید فطر از آتش دوزخ آزاد می کند، در روز غدیر آزاد خواهد کرد. پاداش انفاق یک درهم در این روز، به برادران با معرفت، برابر پاداش انفاق هزار درهم است. در این روز به برادران دینی ات نیکی کرده، و مردان و زنان با ایمان را در این روز شاد کن.»

روز غدیر، روز سرشار از امتیازات

نیز آن حضرت در ضمن گفتاری در شأن روز

غدیر فرمود:

«وَ إِنَّهُ لَيَوْمُ الْكَمَالِ، وَ يَوْمُ مَرْغَمَةِ الشَّيْطَانِ،

۱. تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۲۴.

عظمت غدیر ● ۵۷

وَيَوْمُ تَقْبَلِ أَعْمَالِ الشَّيْعَةِ وَ مُحِبِّي آلِ مُحَمَّدٍ... وَ يَوْمُ الْبِشَارَةِ، وَ الْعِيدِ الْأَكْبَرِ، وَ يَوْمُ يُسْتَجَابُ فِيهِ الدُّعَاءُ، وَ يَوْمُ الْمَوْقِفِ الْعَظِيمِ... وَ يَوْمُ نَفْيِ الْهُمُومِ، وَ يَوْمُ الصَّفْحِ عَنِ مُذْنِبِي شَيْعَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ؛^۱

همانا روز غدیر روز کمال، روز به خاک مالیدن بینی شیطان، روز قبولی اعمال شیعه و دوستان آل محمد علیهم السلام... است و این روز، روز مژده، عید اکبر، روزی که دعا در آن به استجابت می رسد، روز واقعه بسیار عظیم... روز زدودن اندوهها و روز بخشش از گنهکاران شیعیان امیرمؤمنان علی علیه السلام است.»

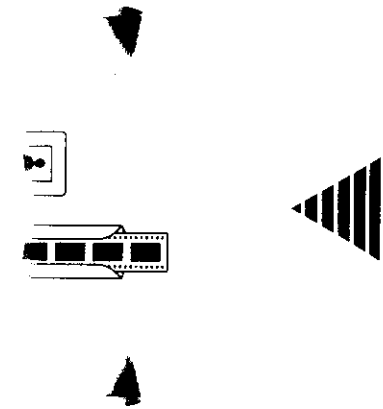
* * *

خدایا، تو را به غدیر علی علیه السلام سوگند، ما را از شیعیان مخلص امیرمؤمنان علی علیه السلام قرار ده و شفاعت مخصوص او را در هنگام مرگ و عوالم بعد از آن، نصیب ما بفرما! آمین.

۱. الاقبال، ص ۴۶۴.

فهرست منابع

- قرآن کریم؛
- احتجاج؛ احمد بن علی بن ابی طالب طبرسی
- الارشاد؛ شیخ مفید
- الاقبال؛ سید بن طاووس
- الامالی؛ ابن بابویه قمی (شیخ صدوق)
- الامامة والسياسة؛ ابن قتیبة دینوری
- البدایة و التّهایة؛ ابن کثیر
- الحضال؛ ابن بابویه قمی (شیخ صدوق)
- الغدیر؛ علامه عبدالحسین امینی
- المستدرک علی الصحیحین؛ حاکم نیشابوری
- المسند؛ احمد بن حنبل
- انساب الاشراف؛ بلاذری
- بحار الانوار؛ علامه محمدباقر مجلسی
- تاریخ بغداد؛ خطیب بغدادی
- تفسیر قمی؛ علی بن ابراهیم قمی

۶۰ ● چهل حدیث پیرامون غدیر

- تهذیب الاحکام؛ شیخ طوسی
- حدیث ولایت؛ مجموعه رهنمودهای مقام معظم رهبری
- سیر اعلام النبلاء؛ احمد بن عثمان الذهبی
- شرح الاخبار؛ قاضی نعمان
- شرح نهج البلاغه؛ ابن ابی الحدید معتزلی
- صحیفه نور، و صحیفه امام؛ امام خمینی (ره)
- فرائد السمطین؛ حموی
- فروع کافی؛ محمد بن یعقوب کلینی
- فضائل الصحابه؛ احمد بن حنبل
- کشف الغمّه؛ علی بن عیسی اربلی
- کنز العمال؛ متقی هندی
- مجمع بیان؛ طبرسی
- مصباح المتهدد؛ شیخ طوسی
- معانی الاخبار؛ ابن بابویه قمی (شیخ صدوق)
- موسوعه الامام علی بن ابی طالب (ع)؛ محمد محمدی ری شهری
- وسائل الشیعه؛ شیخ حر عاملی
- ینایع الموده؛ قندری حنفی

